

Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στα Βαλκάνια: Τα Αποτελέσματα μιας Διαδικτυακής Έρευνας

Δρ. Ιωάννης Αρμακόλας

Ερευνητής “Σταύρος Κωστόπουλος” στο ΕΛΙΑΜΕΠ, Επίκουρος Καθηγητής Συγκριτικής Πολιτικής στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Αναστάσιος Βάλβης

Βοηθός Ερευνητής στο πρόγραμμα Νοτιοανατολικής Ευρώπης στο ΕΛΙΑΜΕΠ, υποψήφιος διδάκτωρ του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Αύγουστος 2014

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Νο 52/2014

Copyright © 2014

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Λεωφ. Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα

Τηλ: (+30) 210 7257110-1, fax: (+30) 210 7257114,

e-mail: eliamep@eliamep.gr,

url: www.eliamep.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας Νο 52/2014

Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στα Βαλκάνια: Τα Αποτελέσματα μιας Διαδικτυακής Έρευνας

Δρ. Ιωάννης Αρμακόλας

Ερευνητής "Σταύρος Κωστόπουλος" στο ΕΛΙΑΜΕΠ, Επίκουρος Καθηγητής Συγκριτικής Πολιτικής στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Αναστάσιος Βάλβης

Βοηθός Ερευνητής στο πρόγραμμα Νοτιοανατολικής Ευρώπης στο ΕΛΙΑΜΕΠ, υποψήφιος διδάκτωρ του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Συνοπτικά Βιογραφικά Συγγραφέων

Δρ. Ιωάννης Αρμακόλας

Ο Ιωάννης Αρμακόλας, PhD (Cantab), είναι Ερευνητής “Σταύρος Κωστόπουλος” στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) και Επίκουρος Καθηγητής Συγκριτικής Πολιτικής στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, στο Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχει, μεταξύ άλλων, διατελέσει ESRC Fellow στο Τμήμα Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, Research Fellow στο Κολλέγιο Nuffield College του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, Διευθυντής Σπουδών στο ‘US-Greece Task Force: Transforming the Balkans’ (κοινό πρόγραμμα του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών και του Center for Strategic and International Studies της Washington), Region Head for South East Europe στην εταιρία Oxford Analytica, Tip O’Neill Fellow in Peace and Conflict Studies στο ερευνητικό ινστιτούτο INCORE (Ulster University & United Nations University) στη Βόρεια Ιρλανδία. Ο Ιωάννης Αρμακόλας έχει συμμετάσχει επι μακρόν ως σύμβουλος σε προγράμματα της Υπηρεσίας Διεθνούς Ανάπτυξης των Ηνωμένων Πολιτειών (USAID) και του Βρετανικού Υπουργείου Διεθνούς Ανάπτυξης (DFID) στα Δυτικά Βαλκάνια.

Αναστάσιος Βάλβης

Ο Αναστάσιος Βάλβης είναι Βοηθός Ερευνητής στο πρόγραμμα Νοτιοανατολικής Ευρώπης στο ΕΛΙΑΜΕΠ και υποψήφιος διδάκτωρ του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Είναι κάτοχος πτυχίου πολιτικής επιστήμης από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (MA) στη διεθνή πολιτική και την ασφάλεια από το τμήμα Peace Studies του Πανεπιστημίου του Bradford. Έχει υπάρξει για τρία χρόνια ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, ενώ έχει συμμετάσχει και σε ερευνητικά προγράμματα όπως στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, (Πρόγραμμα για την Ευρωπαϊκή και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet), και στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου (Πρόγραμμα για τη διερεύνηση των δυνατοτήτων και των προοπτικών ένταξης των Αφρικανών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία υποδοχής). Επίσης, έχει συνεργαστεί με το Ελληνο-Αφρικανικό επιμελητήριο Εμπορίου και Ανάπτυξης, με τον Σύνδεσμο ΑΕ & ΕΠΕ και με το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Έχει διδάξει για ένα εξάμηνο στη σχολή της αστυνομίας στη Κομοτηνή, ενώ έχει συμμετάσχει και ως ομιλητής σε συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Περίληψη:

Κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο η Ελλάδα βρέθηκε σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη των Βαλκανίων. Η συμμετοχή στους δυτικούς θεσμούς, οι ισχυροί δημοκρατικοί της θεσμοί καθώς και η σχετικά δυναμική οικονομία της αγοράς της έδιναν τον τίτλο της πιο σταθερής χώρας στην περιοχή. Η οικονομική δραστηριότητα και οι πολιτικές πρωτοβουλίες της Ελλάδας στα Βαλκάνια, με αποκορύφωμα την ελληνική προεδρία της ΕΕ του 2003 και την Ατζέντα της Θεσσαλονίκης, αποτέλεσαν το επιστέγασμα αυτής της κεντρικής θέσης της χώρας στην περιοχή. Η εικόνα πάντως που διατηρεί η Ελλάδα για το ρόλο και την επιρροή της στην περιοχή φαίνεται να είναι διογκωμένη σε σχέση με την αντίληψη που έχουν για αυτά οι ίδιοι οι Βαλκάνιοι γείτονες. Το παρόν κείμενο εργασίας παρουσιάζει τα συμπεράσματα μιας διαδικτυακής έρευνας με απόψεις διαμορφωτών κοινής γνώμης των χωρών των Βαλκανίων σχετικά με το ρόλο της Ελλάδας στην περιοχή πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Παρουσιάζονται ενδιαφέροντα συμπεράσματα που θέτουν, εν μέρει, υπό αμφισβήτηση κεντρικές παραδοχές της Ελλάδας για τα μεταψυχροπολεμικά Βαλκάνια. Το παρόν κείμενο εργασίας συμβάλλει στην - αναγκαία λόγω της κρίσης - αυστηρή αξιολόγηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, των μέσων και των αποτελεσμάτων της.

Λέξεις Κλειδιά:

Ελλάδα, Δυτικά Βαλκάνια, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Greece, Western Balkans, Greek Foreign Policy

Περιεχόμενα

Συνοπτικά Βιογραφικά Συγγραφέων	2
Περίληψη:	3
Εισαγωγή	5
Μια σύντομη ιστορική επισκόπηση	6
Η γνώμη των συμμετεχόντων στη διαδικτυακή έρευνα.	7
Ο παράγων κρίση	10
Συμπεράσματα	15
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	16
Διαδικτυακό Ερωτηματολόγιο	16

Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στα Βαλκάνια: Τα Αποτελέσματα μιας Διαδικτυακής Έρευνας

Εισαγωγή

Η ελληνική πολιτική και διπλωματική παρουσία στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης τα τελευταία χρόνια χαρακτηρίζεται από πολλές διακυμάνσεις. Χαρακτηριστικά, όπως έχει επισημανθεί από διακεκριμένους ακαδημαϊκούς, διπλωμάτες και δημοσιογράφους, η ελληνική εξωτερική πολιτική έχει κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί περισσότερο ως μέσο εσωτερικής κατανάλωσης παρά ως ουσιαστικό όχημα προώθησης των ελληνικών συμφερόντων στην περιοχή. Η διαπίστωση αυτή καθαυτή όμως δεν μειώνει τις όποιες επιτυχίες της ελληνικής Βαλκανικής πολιτικής των τελευταίων 20 ετών. Δημιουργεί, εύλογα όμως, έναν προβληματισμό σχετικά με το μέγεθος και τον αντίκτυπο αυτών των επιτυχιών στην εικόνα που έχουν οι πολίτες των υπολοίπων χωρών των Βαλκανίων για την Ελλάδα. Πολλώ δε μάλλον όταν τα τελευταία 5 χρόνια η Ελλάδα βρίσκεται εν μέσω μιας πρωτόγνωρης οικονομικής δίνης που αδιαμφισβήτητα έχει επηρεάσει και τις δυνατότητες της για την προώθηση των συμφερόντων της στην ευρύτερη περιοχή. Με αυτό ως δεδομένο, το παρόν ενημερωτικό σημείωμα του Προγράμματος Νοτιοανατολικής Ευρώπης του ΕΛΙΑΜΕΠ θα προσπαθήσει να ρίξει φως στις επιπτώσεις της παρούσας κρίσης στην εικόνα της Ελλάδος στα Βαλκάνια όπως αυτή καταγράφεται μέσα από τις απόψεις διαμορφωτών κοινής γνώμης των χωρών αυτών. Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης μελέτης διεξήχθη διαδικτυακή έρευνα μεταξύ δημοσιογράφων, ακαδημαϊκών και ερευνητών των βαλκανικών κρατών.¹

¹ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το δείγμα δεν είναι σε καμία περίπτωση αντιπροσωπευτικό. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιλέχθηκαν με βάση την ιδιότητα τους και η προσέγγισή τους έγινε με βασικό κριτήριο τις γνώσεις τους σε ζητήματα πολιτικής και συγκεκριμένα σε ζητήματα σχέσεων με την Ελλάδα. Γι' αυτό το λόγο απευθυνθήκαμε σε διαμορφωτές κοινής γνώμης και συγκεκριμένα σε στελέχη ερευνητικών κέντρων, δημοσιογράφους, στελέχη ΜΚΟ καθώς και άτομα από τον ευρύτερο χώρο των επιχειρήσεων. Εν ολίγοις, πρόκειται για προσέγγιση των ελίτ της ευρύτερης περιοχής. Οι συμμετέχοντες προσεγγίσθηκαν ηλεκτρονικά και τηλεφωνικά χρησιμοποιώντας τη βάση δεδομένων του ΕΛΙΑΜΕΠ. Η εγκυρότητα των απαντήσεών τους διασφαλίζεται από τα σχόλια τα οποία συνόδευσαν τις επιλογές τους στις επιμέρους ερωτήσεις. Η όλη διαδικασία συλλογής δεδομένων διήρκεσε 2 μήνες, από 15 Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου 2013.

Μια σύντομη ιστορική επισκόπηση

Η, κατά γενική ομολογία, ορθή ελληνική απόφαση για να προσδεθεί η χώρα στους δυτικούς θεσμούς (βλέπε ΕΟΚ – Ε.Ε. και ΝΑΤΟ) παρείχε στην Ελλάδα μοναδικό στρατηγικό πλεονέκτημα απέναντι στους γείτονες της. Αν και αρχικά αυτό δεν κεφαλαιοποιήθηκε λόγω ορισμένων άστοχων επιλογών, στη συνέχεια και για αρκετά χρόνια υπήρξε ένα θετικό πρόσημο στη γενικότερη παρουσία αλλά και συμβολή της χώρας στις καταιγιστικές εξελίξεις στην περιοχή. Ουσιαστικά, λοιπόν, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 οι επιλογές των ελληνικών πολιτικών ελίτ κυρίως ως προς την ανάπτυξη των σχέσεων με το υπό κατάρρευση καθεστώς Μιλόσεβιτς στη Σερβία, αλλά και όσον αφορά την εξέλιξη της διαφοράς με την ΠΓΔΜ για το ζήτημα της ονομασίας, κατέστησαν τη χώρα τμήμα αυτού που ήταν ευρέως γνωστό ως βαλκανικό πρόβλημα. Έκτοτε παρατηρήθηκε σταδιακά μια σημαντική αλλαγή προσανατολισμού. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της αλλαγής αποτέλεσαν η ενδιάμεση συμφωνία με την ΠΓΔΜ, η βελτίωση των σχέσεων με την Αλβανία, η σύμπλευση της Ελλάδας με τους δυτικούς συμμάχους στον πόλεμο του Κοσόβου, η διευθέτηση άλλων ζητημάτων με τους γείτονές της όπως εκείνο του ποταμού Νέστου με τη Βουλγαρία και φυσικά η ανάπτυξη μιας ιδιαίτερας δραστήριας οικονομικής διπλωματίας μέσω της ενεργητικότητας Ελλήνων επιχειρηματιών που κατά το πλείστον προέρχονταν από τη Βόρεια Ελλάδα και σε δεύτερο βαθμό από την εξαγγελία του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ).

Η Ελλάδα άρχισε να απεγκλωβίζεται από το χαρακτηρισμό της ως μέρος του βαλκανικού προβλήματος επιδιώκοντας να ηγηθεί μιας προσπάθειας ομαλοποίησης του κλίματος στην περιοχή. Κορωνίδα της προσπάθειας αυτής υπήρξε η Ελληνική Προεδρία της Ε.Ε. το 2003.² Η περίφημη Ατζέντα της Θεσσαλονίκης αποτέλεσε για χρόνια τον οδηγό για την μελλοντική ένταξη των χωρών των Βαλκανίων στην Ε.Ε. Η Ελλάδα κατάφερε να εδραιωθεί ως βασικός εκπρόσωπος της Ε.Ε. στην περιοχή και ως διαμεσολαβητής μεταξύ των Βαλκανίων με τα κράτη της Ε.Ε. Παρόλα αυτά, μετά το 2004 παρατηρήθηκε πτώση της ελληνικής ενεργητικότητας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν ειδικοί που παρακολουθούσαν στενά την ελληνική εξωτερική πολιτική, αναζωπυρώνεται η υπόθεση της ονομασίας της Π.Γ.Δ.Μ, η οποία οδήγησε στο αποτέλεσμα της συνόδου κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι το 2008, με την ελληνική πλευρά να εμποδίζει την ΠΓΔΜ να γίνει μέλος της συμμαχίας.

² Η κορύφωση της ελληνικής διπλωματικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής ήταν αναμφίβολα το έτος 2003. Τον Ιανουάριο η χώρα ανέλαβε την εξάμηνη προεδρία της ΕΕ, κατά τη διάρκεια της οποίας συνέβαλε εποικοδομητικά και αποφασιστικά στο σχηματισμό της διαδικασίας Σταθερότητας και Συνεργασίας. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της Συνόδου Ε.Ε. και Βαλκανίων τον Ιούνιο του 2003 στη Θεσσαλονίκη, όχι μόνο επικυρώθηκε η ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών της περιοχής, αλλά η πολιτική της Ε.Ε. για τα Βαλκάνια προωθήθηκε και εμπλουτίστηκε με στοιχεία και πολιτικές προ-ένταξης (όπως η απόφαση για συμφωνίες ευρωπαϊκής συνεργασίας οι οποίες θα ενσωματώνονταν στις κύριες προ-ενταξιακές συμφωνίες). Η Ατζέντα της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούσε από τότε το θεσμικό πλαίσιο που εμφανώς εξακολουθεί να καθορίζει το περιεχόμενο της ευρωπαϊκής πορείας των χωρών της περιοχής. Αποτύπωνε, επίσης, τη βελτίωση της συνεργασίας στην περιοχή, η οποία είχε ήδη προδιαγραφεί στο Ζάγκρεμπ το 2000, όπου η Ε.Ε. είχε υποστηρίξει πιο καθοριστικές πρωτοβουλίες και δομές για τη θέσπιση της συνεργασίας στα Βαλκάνια.

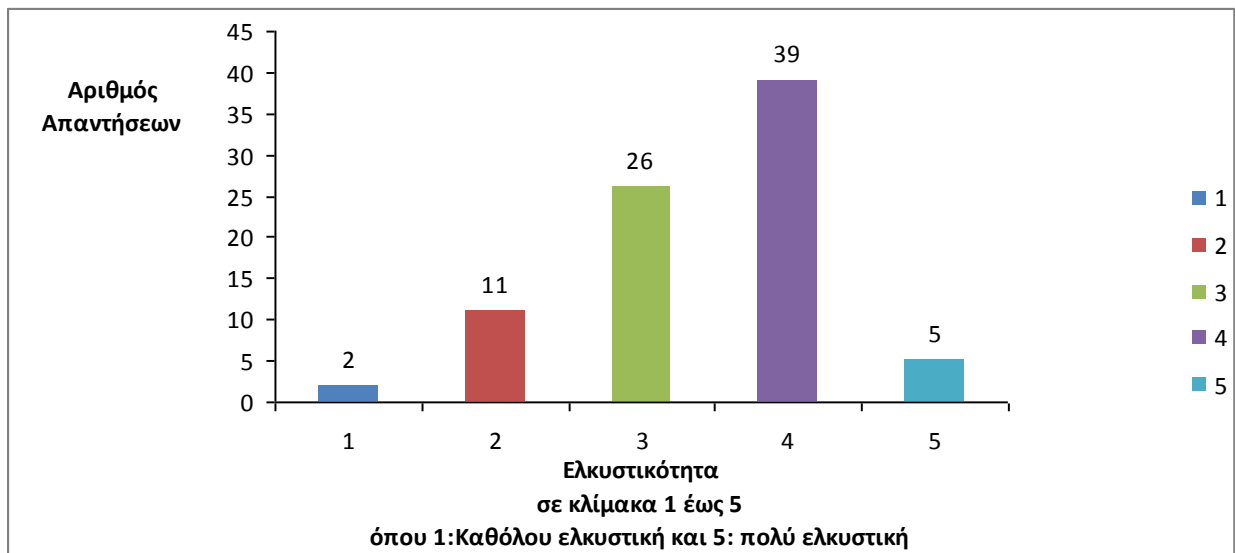
Από το 2008 και έπειτα, όταν και η Ελλάδα περιήλθε σε εξαιρετικά δύσκολη οικονομική κατάσταση, φαίνεται πως η πορεία της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής χαρακτηρίζεται από όλο και εντονότερη εσωστρέφεια, τουλάχιστον όσον αφορά την περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, με μοναδική εξαίρεση, ίσως, την πρόοδο που συντελείται πάνω σε θέματα ενέργειας, κυρίως με τη συμφωνία για τον αγωγό TAP.

Η γνώμη των συμμετεχόντων στη διαδικτυακή έρευνα.

Όσα προαναφέρθηκαν έχουν καταγραφεί στην ελληνική βιβλιογραφία αλλά και από μερίδα του τύπου. Είναι, όμως, ιδιαίτερα ενδιαφέρον το πως αυτά γίνονται αντιληπτά από τους διαμορφωτές κοινής γνώμης των βαλκανικών κρατών οι οποίοι συμμετείχαν στο διαδικτυακό ερωτηματολόγιο του Προγράμματος Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Συγκεκριμένα, η αντίληψη που φαίνεται να διατηρούν οι συμμετέχοντες για την Ελλάδα την περίοδο πριν την κρίση (2000-2008) δε συμπίπτει με τη γενικότερη αντίληψη περί πρωτοκαθεδρίας της χώρας στην περιοχή ή ακόμη και αναγνώρισής της ως χώρας προτύπου. Στο ακόλουθο γράφημα αποτυπώνεται ότι σχεδόν το 1/3 των ερωτηθέντων προτίμησε να τοποθετηθεί με ουδέτερο τρόπο, με την πλειονότητα όμως (το 53,01%) να εκφράζονται θετικά ή πολύ θετικά (βλέπε πίνακα 1). Πάντως, μολονότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων εξέφρασε μεν, αλλά όχι εντυπωσιακά θετική στάση, και η στάση αυτή ουσιαστικά προκαλεί περισσότερο προβληματισμό παρά επιβεβαιώνει την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη περί ηγετικού ρόλου της χώρας στην περιοχή το διάστημα αυτό.

Πίνακας 1

Ελκυστικότητα της εικόνας της Ελλάδος κατά την περίοδο 2000-2008

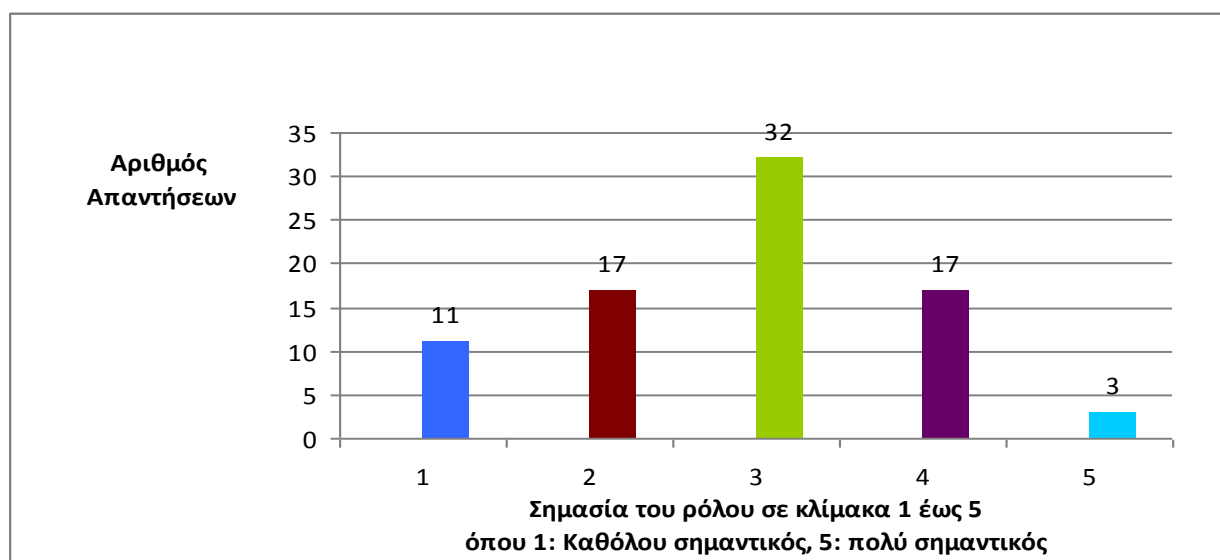

Όπως προαναφέραμε, η Θεσσαλονίκη 2003 αποτέλεσε ίσως το πιο σημαντικό εγχείρημα και επίτευγμα της ελληνικής πολιτικής στα Βαλκάνια την περίοδο αυτή. Η Ελλάδα χρίστηκε ως κύριος υποστηρικτής της ευρωπαϊκής πορείας των δυτικών Βαλκανίων, ή μήπως όχι; Οι απαντήσεις που λάβαμε επιχειρώντας να στοιχειοθετήσουμε την άποψη αν η Ελλάδα πράγματι συνέβαλε σημαντικά στον εξευρωπαϊσμό των Βαλκανίων, κινήθηκαν στα επίπεδα εκείνων που είχαμε λάβει και στην προηγούμενη ερώτηση.

Συγκεκριμένα, περίπου το 40% των ερωτηθέντων διατήρησαν μια ουδέτερη στάση ενώ όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 2, το συνολικό ποσοστό εκείνων που αμφισβητούν το μέγεθος της ελληνικής συμβολής στον εξευρωπαϊσμό της περιοχής ξεπερνά κατά πολύ το αντίστοιχο εκείνων που τοποθετούνται θετικά. Το αποτέλεσμα αυτό, αν και μη αναμενόμενο, μπορεί να αιτιολογηθεί με ποικίλους τρόπους. Κατ'αρχάς, η ερώτηση αφορά μια αρκετά μεγάλη περίοδο, ενώ η Ατζέντα της Θεσσαλονίκης ουσιαστικά ήταν μια συγκεκριμένη στιγμή, εξαιρετική μεν, αλλά μια στιγμή το 2003 που στον χρόνο εξασθένησε συμπαρασυρόμενη από τη γενικότερη στασιμότητα και καθυστέρηση των ενταξιακών διαδικασιών για τις χώρες της περιοχής. Μια δεύτερη εξήγηση είναι ότι η Ελλάδα δεν είχε την αποκλειστικότητα της υποστήριξης των ενταξιακών προσπαθειών των χωρών της περιοχής. Υπήρχαν και άλλες χώρες, όπως η Αυστρία, που έπαιζαν ενεργό ρόλο. Τέλος, μια τρίτη εξήγηση είναι και το γεγονός ότι ούτως ή άλλως ο δρόμος των χωρών της περιοχής είχε σε κάποιο βαθμό προδιαγραφεί όσον αφορά την Ευρωπαϊκή τους προοπτική. Άρα, ναι μεν η ελληνική συμβολή με την Ατζέντα για τα Δυτικά Βαλκάνια ήταν σημαντική, όμως όχι και καταλυτική.

Πίνακας 2

Η Σημασία του ρόλου της Ελλάδας στον εξευρωπαϊσμό των Βαλκανίων 2000-2008

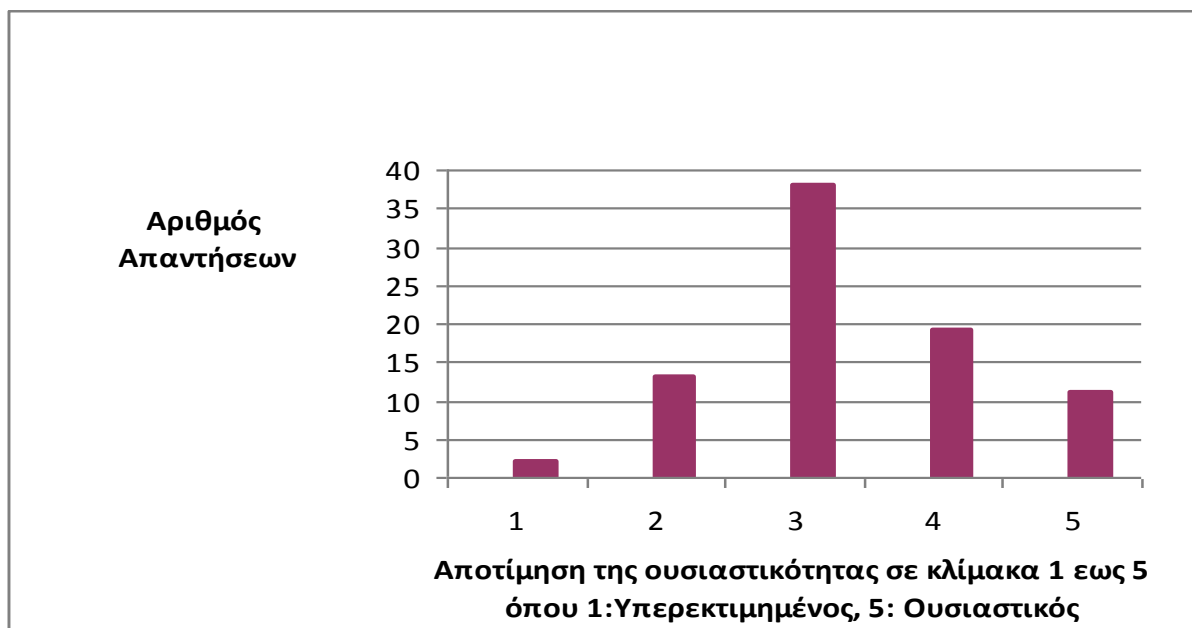

Ο ρόλος της Ελλάδας στην περιοχή ήταν συνυφασμένος με τον τίτλο success story των Βαλκανίων. Το ερώτημα είναι αν μόνο αυτός ο τίτλος αρκούσε για να προσδώσει στη χώρα τον ηγετικό ρόλο που οραματιζόταν στην περιοχή, ή, αντιθέτως, την οδήγησε σε επανάπαυση πάνω στις «δάφνες» της Ευρωπαϊκής της επιτυχίας. Με άλλα λόγια, ήταν ο ρόλος της Ελλάδος ουσιαστικός ή υπερεκτιμημένος την ίδια περίοδο;

Η πλειοψηφία όσων κλήθηκαν να απαντήσουν έδωσε μια μάλλον ισορροπημένη θέση: σχεδόν οι μισοί (45,78 % , ή 38 απαντήσεις) τοποθετήθηκαν ουδέτερα στη μέση της κλίμακας μας (Πίνακας 3). Από τους υπόλοιπους, οι περισσότεροι διατύπωσαν με την επιλογή τους την πεποίθηση ότι ο ρόλος της Ελλάδα είχε υπερεκτιμηθεί. Ίσως ως εξήγηση να είναι, όπως και οι ίδιοι άλλωστε αναφέρουν στις αναλυτικές απαντήσεις τους, η ανεπαρκής προώθηση της ελληνικής πολιτικής και των δραστηριοτήτων της μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης στα Βαλκάνια, κάτι που με τη σειρά του οδηγεί στο συμπέρασμα της ύπαρξης ανεπαρκούς ή τουλάχιστον μη αποτελεσματικής ελληνικής δημόσιας διπλωματίας.

Πίνακας 3

Αποτίμηση της ουσιαστικότητας του ρόλου της Ελλάδος 2000-2008

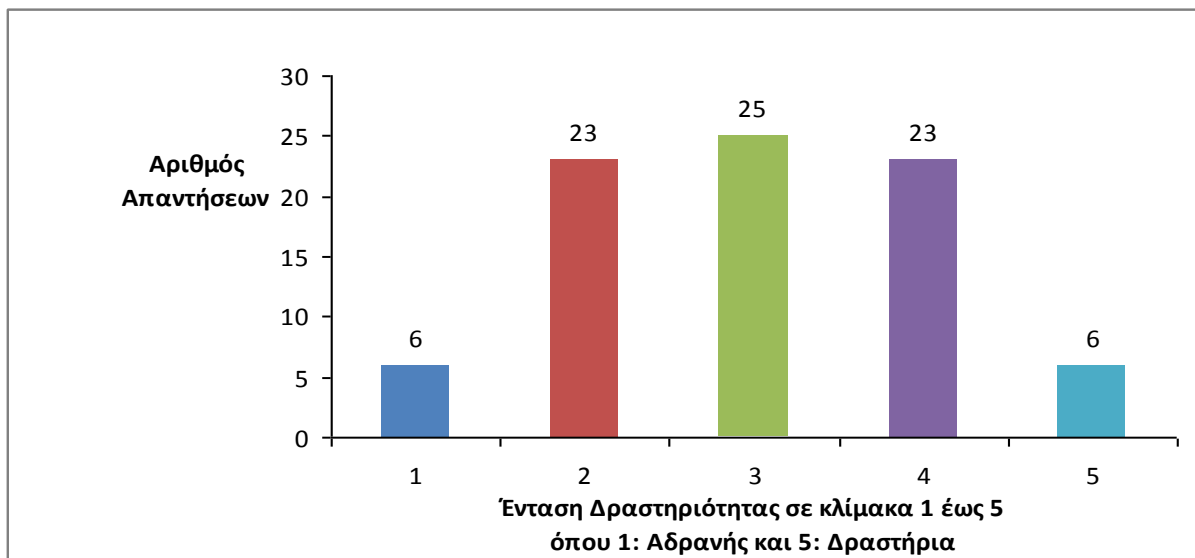

Ο ρόλος της ελληνικής διπλωματίας φαίνεται ότι δεν ήταν όσο σημαντικός και αποτελεσματικός θα περιμέναμε και αυτό γίνεται εμφανές από τις απαντήσεις που λάβαμε σε ερώτηση σχετικά με το βαθμό ενεργητικότητας της ελληνικής διπλωματίας την ίδια περίοδο (Πίνακας 4). Όπως παρουσιάζει και ο παρακάτω πίνακας, υπάρχει μια απόλυτη ισορροπία στις απαντήσεις που όμως δεν έχει θετική

ανάγνωση μιας και κατά γενική ομολογία μιλάμε για ένα μεγάλο μέρος των χρυσών χρόνων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια.

Πίνακας 4

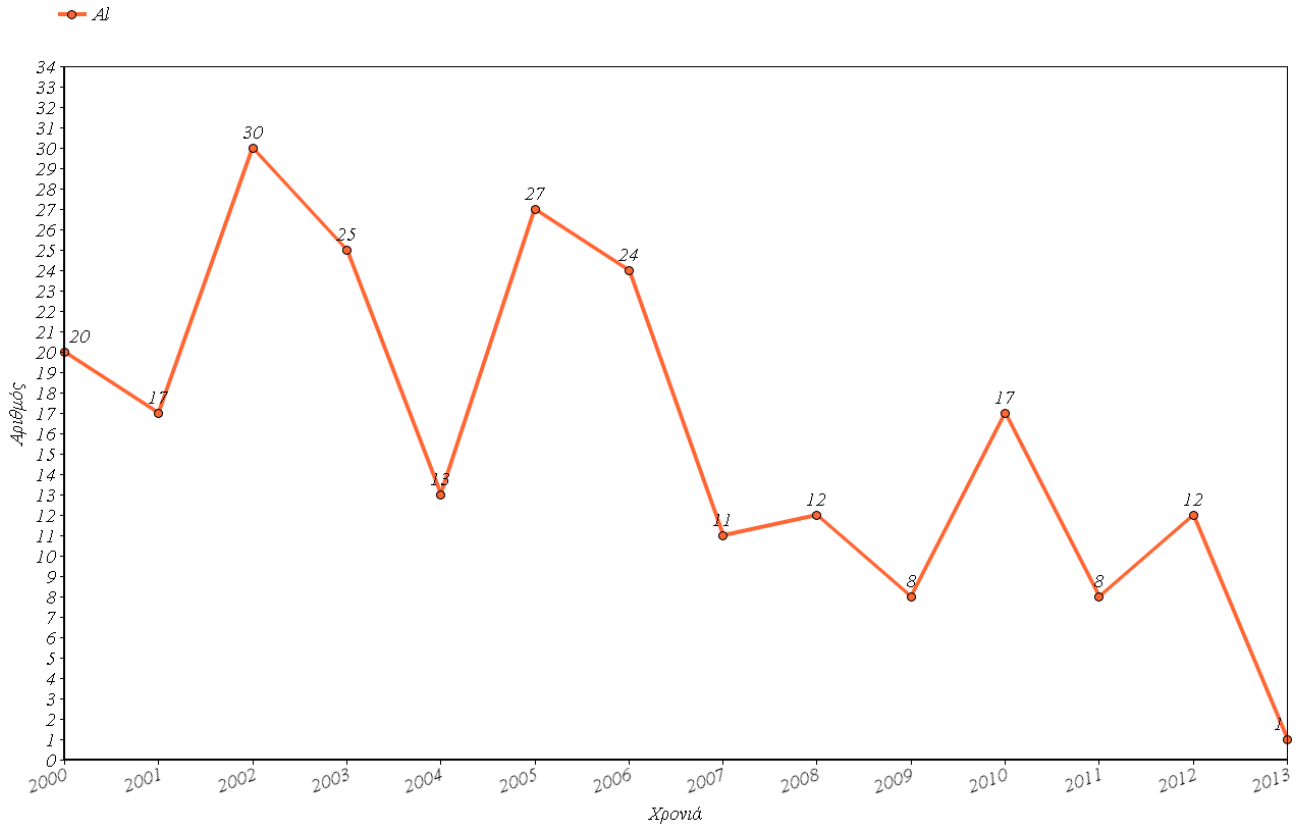
Ένταση Δραστηριότητας της Ελληνικής Διπλωματίας 2000-2008

Ο παράγων κρίση

Η πτώση της δραστηριοποίησης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, που σε ένα βαθμό οφείλεται στην οικονομική κρίση, γίνεται εμφανής ακόμη και από μια πρώτη καταγραφή της δράσης του ΥΠΕΞ. Χαρακτηριστικά, διαπιστώνεται αλλαγή στον ετήσιο ρυθμό υπογραφής διμερών συμφωνιών και μνημονίων συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη. Όπως καταδεικνύει και ο επόμενος πίνακας, οι διμερείς πρωτοβουλίες της Ελλάδος μειώνονται σημαντικά χρόνο με το χρόνο. Συγκεκριμένα, από το 2000 έως το 2007, ο μέσος όρος των συμφωνιών όλων των ειδών ήταν 21-125 ετησίως (από τις συνολικά 169 συμφωνίες) ενώ από το 2008 έως το 2013 ο μέσος όρος έπεσε στο 9,66 ετησίως (από τις συνολικά 58 συμφωνίες) (Πίνακας 5).

Πίνακας 5
Ετήσιος Αριθμός Συμφωνιών

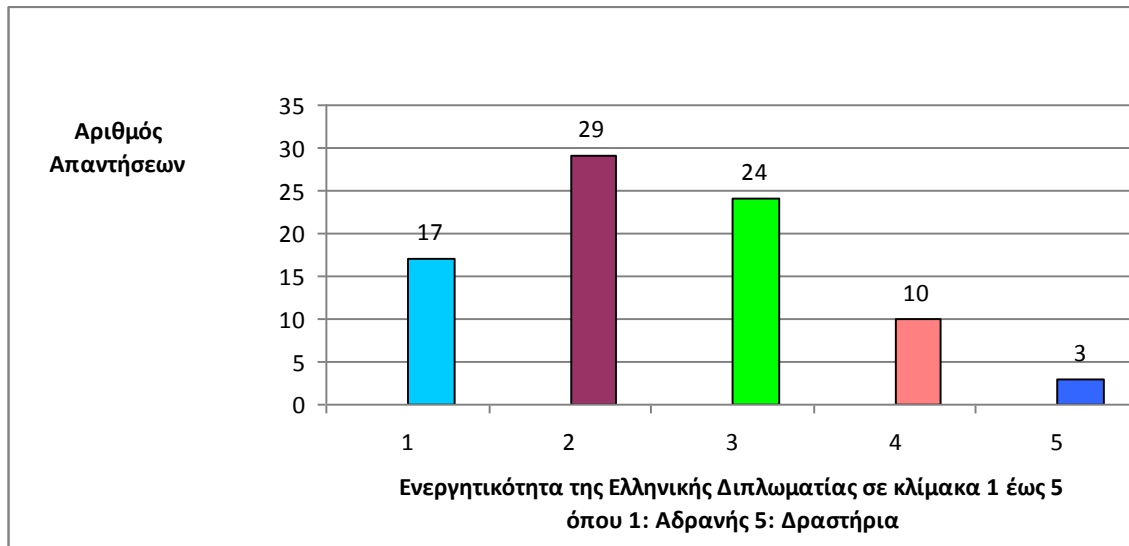
Πηγή: Υπουργείο Εξωτερικών

Εκτός όμως από τα απόλυτα νούμερα, που καταδεικνύουν του λόγου το αληθές σχετικά με την σταδιακή εσωστρέφεια που παρουσιάζει η ελληνική εξωτερική πολιτική όσον αφορά την περιοχή των Βαλκανίων, η γνώμη των συμμετεχόντων στο διαδικτυακό ερωτηματολόγιο το επιβεβαιώνει.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η εικόνα της φθίνουσας ενεργητικότητας γίνεται όλο και πιο αντιληπτή με αρνητικό τρόπο από το 2008 και μετά και κυρίως όσο η κρίση κλιμακώνεται στην Ελλάδα (Πίνακας 6). Οι ελληνικές κυβερνήσεις, όπως ήταν φυσικό, έδωσαν μεγαλύτερη ή σχεδόν αποκλειστική, προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των δυσμενών κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών βάζοντας σε δεύτερη μοίρα την εξωτερική πολιτική της χώρας. Η εσωστρέφεια δε βοήθησε στην επαναφορά της Ελλάδος ως ενεργού παίχτη της περιοχής.

Πίνακας 6

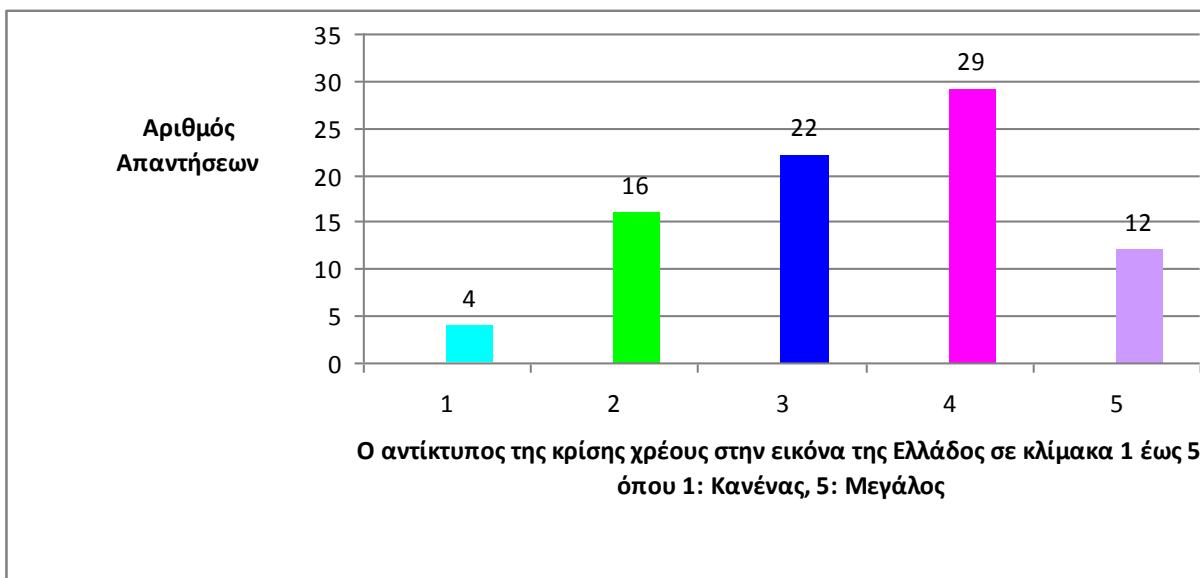
Η ενεργητικότητα της Ελληνικής Διπλωματίας από το 2008 και μετά

Το αποτέλεσμα είναι η γενικότερη εικόνα της χώρας να έχει δεχθεί ισχυρό πλήγμα λόγω της κρίσης όπως χαρακτηριστικά αποτυπώνεται και στα ποσοστά του παρακάτω πίνακα (Πίνακας 7).

Πίνακας 7

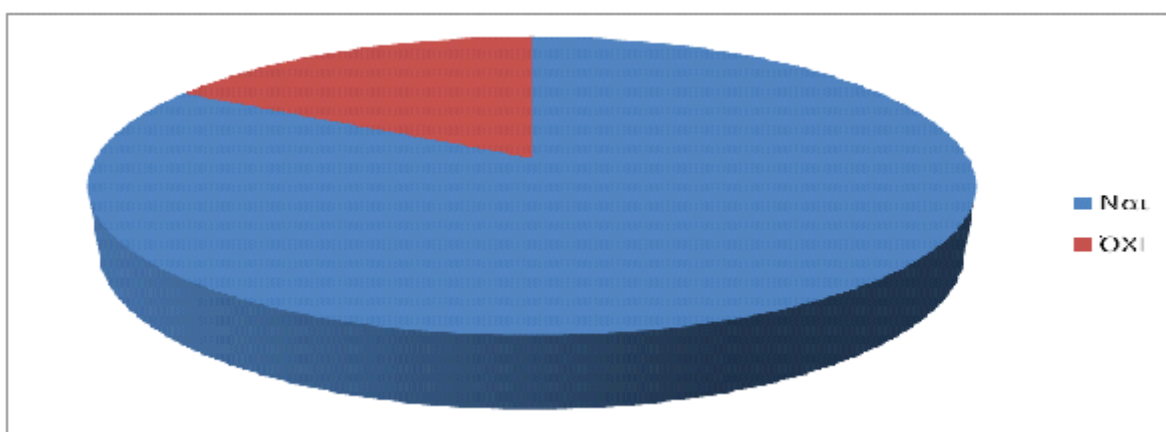
Ο αντίκτυπος της κρίσης χρέους στην εικόνα της Ελλάδος στην περιοχή

Οι ερωτώμενοι δεν ήταν δύσκολο να απαντήσουν στην προηγούμενη ερώτηση δεδομένου ότι η ελληνική δημοσιονομική κρίση έχει τύχει υψηλής προβολής από τα ΜΜΕ των χωρών τους. Η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων (85%) επιβεβαίωσε ότι υπάρχει εκτενής προβολή της οικονομικής μας κατάστασης από τα ΜΜΕ (Πίνακας 8) ενώ επίσης ένα μεγάλο ποσοστό (52,06%) υποστηρίζει ότι η αντιμετώπιση της ελληνικής κρίσης και ο σχολιασμός της από διαμορφωτές κοινής γνώμης και πολιτικούς των χωρών αυτών είναι κατά γενική ομολογία αρνητικός (Πίνακας 9).

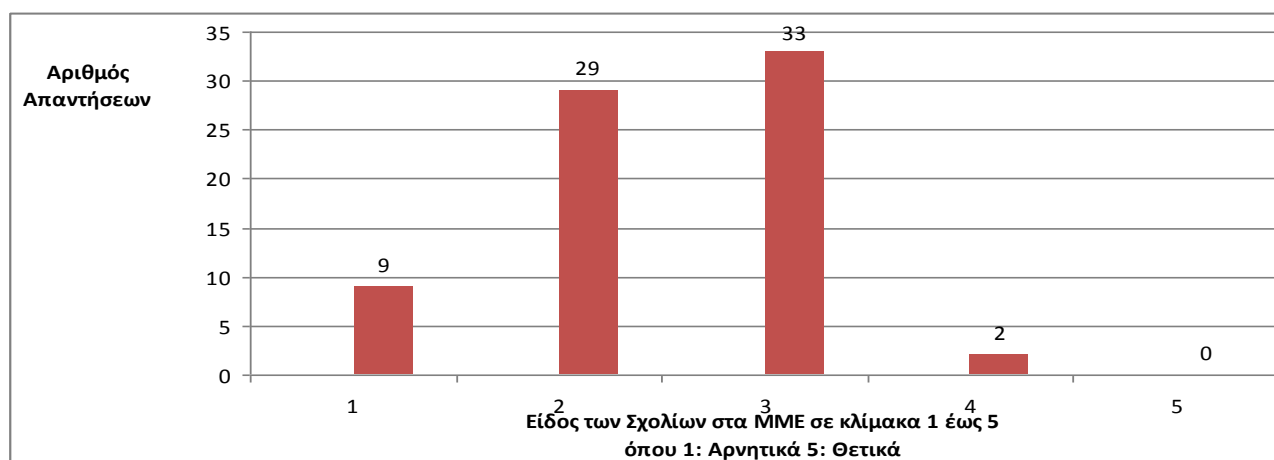
Πίνακας 8

Εκτενής Κάλυψη από τα ΜΜΕ

Πίνακας 9

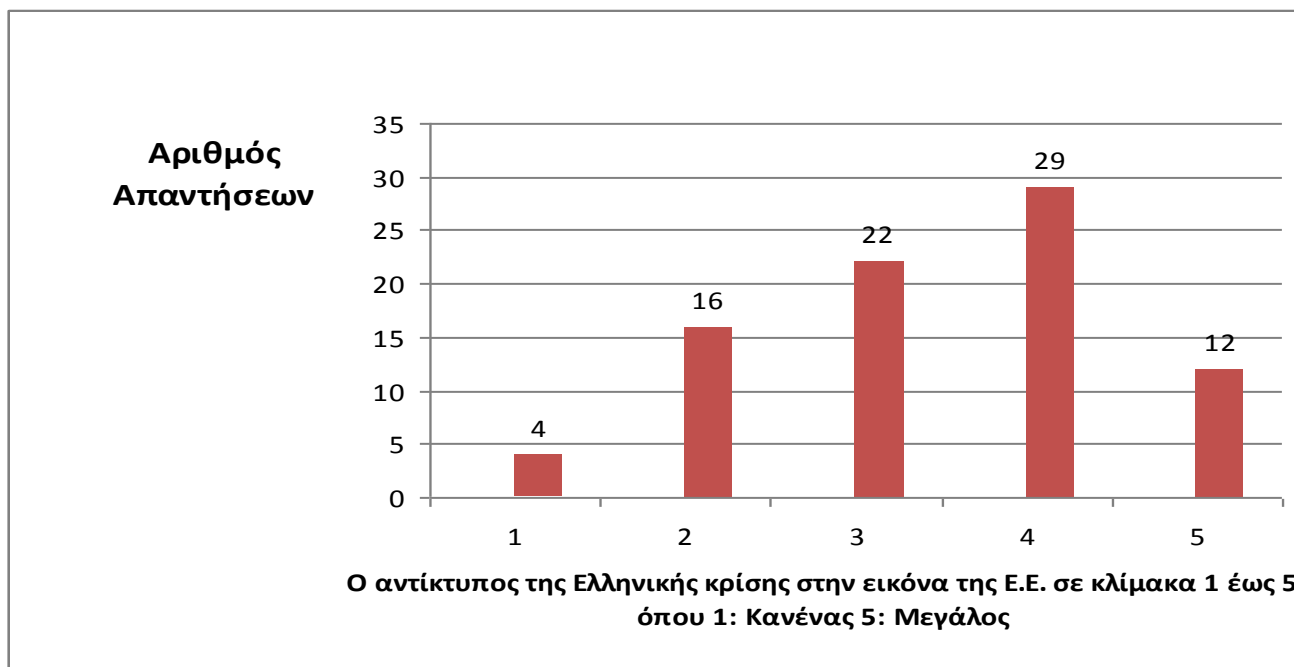
Είδος των Σχολίων στα ΜΜΕ

Δεν είναι όμως μόνο η εικόνα της Ελλάδας που πλήττεται λόγω της παρούσας κρίσης. Ισχυρά πλήγματα δέχεται και η εικόνα της Ε.Ε. Το 41% των απαντήσεων υποστηρίζει πως η παρούσα κρίση στην Ελλάδα έχει επηρεάσει αρνητικά και την εικόνα της Ε.Ε. στην περιοχή (Πίνακας 10). Βασικός λόγος είναι ότι τόσο η παρούσα κρίση, όσο και ο τρόπος αντιμετώπισής της από την Ε.Ε. κατέδειξαν σημαντικές αδυναμίες του κοινού νομίσματος τονίζοντας παράλληλα τις διαφορετικές προσεγγίσεις που υπάρχουν μέσα στην Ε.Ε. για πληθώρα ζητημάτων.

Πίνακας 10

Ο Αντίκτυπος της Ελληνικής Κρίσης Χρέους στην εικόνα της Ε.Ε.

Τα αποτελέσματα της τελευταίας ερώτησης σχετικά με τον αντίκτυπο που έχει ο χειρισμός της ελληνικής κρίσης χρέους από την Ε.Ε., για την εικόνα της Ε.Ε. απέναντι στους λαούς των Βαλκανίων, θα μπορούσαν να αντιπαραβληθούν με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από σχετικά αντίστοιχη ερώτηση του Ευρωβαρόμετρου για τα έτη 2012 και 2013. Συγκεκριμένα, στην ερώτηση: «κατά τη γνώμη σας ποιος θεσμός λαμβάνει πιο αποτελεσματικές δράσεις για την καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης», οι πολίτες των Βαλκανικών χωρών που λαμβάνουν μέρος στις συγκεκριμένες έρευνες έδωσαν απαντήσεις στις οποίες διαπιστώνεται ότι η Ε.Ε. δεν έχει ανταποκριθεί στις προσδοκίες τους αν και συγκρίνοντας τις δυο τελευταίες εκθέσεις υπάρχει μια βελτίωση στα ποσοστά.

	Ε.Ε.		Εθνική Κυβέρνηση		G20		ΔΝΤ		ΗΠΑ	
	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012
Βουλγαρία	31%	26%	21%	17%	16%	21%	7%	10%	4%	NA
Ρουμανία	23%	21%	47%	49%	4%	10%	6%	7%	6%	NA
Κροατία	26%	19%	23%	24%	8%	9%	12%	15%	11%	NA
ΠΓΔΜ	22%	21%	35%	27%	5%	7%	10%	15%	13%	NA
Μαυροβούνιο	24%	21%	27%	19%	3%	3%	10%	13%	10%	NA
Σερβία	20%	20%	19%	21%	4%	3%	12%	16%	11%	NA

ΠΗΓΗ: Ευρωβαρόμετρο, Νο. 79, Μάιος 2013 και Νο. 77, Μάιος 2012.

Συμπεράσματα

Οι απαντήσεις που λάβαμε και οι οποίες καταγράφηκαν μέσα από τη διαδικτυακή έρευνα έχουν διπλή ανάγνωση. Η πρώτη σχετίζεται με τη σύγκριση και σύγκρουση μεταξύ των πεποιθήσεων που πολλοί έχουν στην Ελλάδα για τη σημασία του ρόλου της χώρας μας στα Βαλκάνια και των αντιλήψεων που έχουν οι συμμετέχοντες στο ερωτηματολόγιο, οι οποίοι προέρχονται από τις χώρες στις οποίες η Ελλάδα άσκησε ή τουλάχιστον προσπάθησε να ασκήσει την επιρροή της. Όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, οι απόψεις των συμμετεχόντων μάλλον ουδέτερες ήταν παρά θετικές. Χωρίς, φυσικά να παραβλέπουν σημαντικά γεγονότα όπως το σχετικό με τη Θεσσαλονίκη το 2003, οι απαντήσεις τους έθεσαν υπό αμφισβήτηση το εύρος της σημασίας των προσπαθειών αυτών. Η δεύτερη ανάγνωση σε αυτή τη διαπίστωση μπορεί εξίσου να μην είναι ενθαρρυντική αλλά τουλάχιστον δεν υποβιβάζει ακόμη περισσότερο την ελληνική διπλωματία στα τελευταία χρόνια που η Ελλάδα μαστιζείται από την κρίση. Έτσι, φαίνεται ότι το χάσμα μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος δεν είναι μεγάλο και ότι αν και πράγματι η εικόνα της χώρας έχει πληγεί εξαιτίας των δυσμενών συνεπειών της παρούσας κρίσης, στην πράξη δεν είναι τόσο μεγάλες οι απώλειες, με δεδομένο ότι και η προηγούμενη κατάσταση δεν ήταν ιδανική. Τέλος, κατέστη πασιφανές το πόσο επηρέασε η οικονομική κατάσταση τη γενικότερη εικόνα της Ε.Ε. στα βαλκανικά κράτη. Όπως φαίνεται η εικόνα της Ε.Ε. δέχεται επίσης απώλειες χωρίς όμως, αυτές να είναι αξιοσημείωτες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διαδικτυακό Ερωτηματολόγιο

1) In your opinion, how would you rate Greece's image in the region during 2000-2008?						
	1	2	3	4	5	Elaborate
Not attractive - Very attractive						

2) Did Greece have a leading role regarding the Europeanization of the Balkans during this period? (In case your responses are 4 or 5 please move to the next question).						
	1	2	3	4	5	Other (Please Specify):
Not at all - Absolutely						

3) *(Please answer only if you have given the mark 4 or 5 in the previous question) How and in what way has Greece affected developments in the region (e.g. Thessaloniki 2003: Commitment to the European Integration of the Balkans during the Greek Presidency of the Council of Ministers)?						

4) According to your personal opinion, was the role of Greece during this period overestimated?						
	1	2	3	4	5	Other (Please Specify):
Not at all - Absolutely						

5) Has the current Greek debt crisis affected Greece's image in the region?						
	1	2	3	4	5	Other (Please Specify):
No - Yes						

6) Is there an extensive coverage of the Greek debt crisis by the media in your country?						
No						
Yes						

7) If coverage is extensive, what kind of comments were made by politicians and institutions?		
Negative-Positive		

8) In your opinion how active was Greek diplomacy in your country during 2000-2008?						
	1	2	3	4	5	Other (Please Specify):
Inactive - Very Active						

9) In your opinion how active was Greek diplomacy in your country since 2008?						
	1	2	3	4	5	Other (Please Specify):
Inactive-Very Active						

10) Do you believe that Greece can play a role in the region when it assumes the EU presidency in 2014 and in what way?	

11) In your opinion, do you think that the Greek debt crisis also affects EU's image in the Balkans?						
	1	2	3	4	5	Other (Please Specify):
Not at all - Absolutely						

12) Profile Information	
Name	
Address	
City	
ZIP/Postal Code	
Country	
Email Address	
Phone number	

13) Institution

University	
Think Tank/Research Centre	
NGO/Advocacy group	
Media	
Other (Please Specify):	

14) What is your age	
18-24	
25-34	
35-44	
45-54	
55-64	
65-74	
75-older	

15) What is the highest level degree you have received?	
High School	
University	
Post-graduate university	
Doctorate	

16) Have you ever worked or lived in Greece (other than vacationing)?	
Yes	
No	